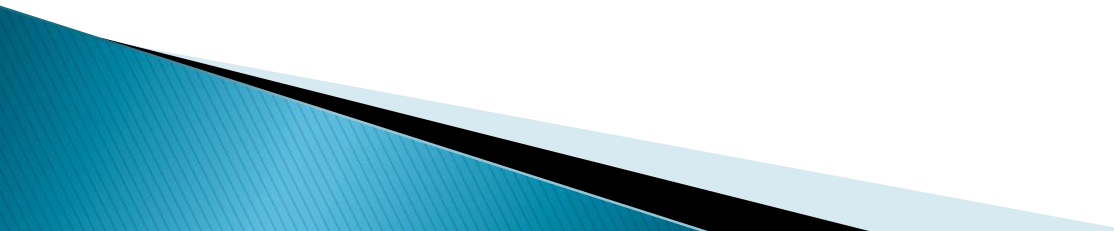

A politikai szocializáció és politikai kultúra

I. Politikai szocializáció I.

- ▶ **Szocializáció:** politikai magatartások formálását jelentő folyamat (lásd: gyerekek társadalom értékeinek és magatartásformáinak a világába való bevezetése).
- ▶ **Egyén politikai tudata:** többféle érzelem és magatartásforma változó arányú kombinációja (általános észrevételek és hitek, mint a hazafiság törzsi és osztályképzetek, ideológiai elkötelezettség + egyén jogairól és kötelességeiről vallott felfogás).

I. Politikai szocializáció II.

- ▶ **Politikai tudat:** állandóan változik.
 - ▶ **Politikai szocializáció:** közvetlen vagy közvetett transzmisszió és tanulás útján mehet végbe.
 - ▶ **Direkt transzmisszió:** információ, értékek és politikai érzelmek explicit átadása.
 - ▶ **Direkt politikai szocializáció:** állampolgári ismeretek iskolai tanítása.
-

I. Politikai szocializáció III.

- ▶ **Indirekt politikai szocializáció:** politikai nézeteink változása a mindennapok véletlenszerű tapasztalatai alapján.
- ▶ Szocializáció az egyén életében sohasem zárul le.
- ▶ Politikai szocializáció: nemzetek politikai kultúrájának közvetítése és alakítása.
- ▶ **Kulturális transzmisszió:** egyik generáció politikai mintáit és hiteit továbbadja a következő generációnak (politikai kultúra megváltozik).

II. Politikai reszocializáció

Németországban I.

- ▶ **II. vh. után:** hatalmi tényezők szerepe a politikai kultúra átalakításában (német politikai értékrendszer és magatartásformák közelítése a demokratikus politikai rendszerek követelményéhez).
- ▶ **Iskolák, politikai pártok és civil szervezetek szerepe** a demokratikus értékek elterjesztésére.
- ▶ **DE az egykori NDK-ban:** szovjet mintájú kommunista rendszer, autoritárius rezsimekre jellemző szocializációs minta alkalmazása.

II. Politikai reszocializáció Németországban II.

- ▶ **Nyugat–Németország:** demokratikus folyamatokkal kapcsolatos elkötelezettség + részvételi hajlam növekedése, szilárd konszenzus a társadalom politikai és gazdasági szervezetéről.
- ▶ **Generációk kicserélődésének fontossága!**
- ▶ **Bonni rendszerrel szembeni hiteles alternatíva hiánya.**
- ▶ **NSZK gyors modernizációja** (városias és ipari jelleg)

II. Politikai reszocializáció Németországban III.

- ▶ **Német politikai és gazdasági rendszer szerepe:** hathatós pénzügyi és szociálpolitika, gazdasági növekedés és stabilitás, magas foglalkoztatottsági szint, fejlett oktatási rendszer.
- ▶ **Politikai rendszer:** méltányos képviseleti rendszer, stabil kormányok és népakarat érvényre juttatása.
- ▶ **Volt NDK:** oktatási rendszer összefonódása a politikai szervezetekkel, de a család és néhány informális hálózat függetlenül működött.

III. Politikai szocializáció színterei: a család

- ▶ **Család:** első szocializációs struktúra, amellyel az egyén találkozik (fő hatása: a tekintéllyel kapcsolatos magatartásformák alakításában van).
- ▶ **Család:** kollektív döntések meghozatala (családi döntésekben való részvétel szerepe a gyerek politikai érzékenységének növelésében).
- ▶ **Család szerepe politikai magatartás alakításában** (egyén elhelyezése a tágabb társadalmi környezetben, nemzeti, nyelvi, vallási és osztálytudat kialakítása stb.).

III. Politikai szocializáció színterei: az iskola

- ▶ Képzett emberek: több információval rendelkeznek a politikai folyamatokról (nagyobb aktivitási hajlandóság a közéletben).
- ▶ **Iskola szerepe:** gyermekek fogalmainak konkretizálása politikai intézményekről és kapcsolatokról, társadalom érték- és magatartás-szemléletének átadása, politikai játék szabályainak elsajátítása, politikai rendszer iránti ragaszkodás megerősítése, rendszer iránti elkötelezettség kifejezésére alkalmas közös szimbólumok (zászló és állampolgári eskü) ismeretének közvetítése.

III. Politikai szocializáció színterei: vallási szervezetek

- ▶ **Világvallások:** erkölcsi értékek hordozói, de politikai szerepük is van.
- ▶ Istentiszteleték látogatottságának változása országonként, de vallási szervezetek jelenléte sok politikai rendszerben érezteti hatását.
- ▶ Értékek közvetítése egyház által, amelyek nem felelnek meg az uralmon lévő politikai rendszer értékeinek (lásd: lengyel katolikus egyház és kommunista uralom közötti feszültség).

III. Politikai szocializáció színterei: kortárs csoportok

- ▶ „Kortárs csoportok” fogalma: gyermekkori játszócsoportok, baráti körök és kisebb munkacsoportok (egyenlő státus élvezése, közeli kapcsolat egymással).
- ▶ Csoportok által elfogadott magatartásformákhoz és viselkedési normákhoz való igazodás.
- ▶ Egyén változtat eredeti érdeklődésén és magatartásán (csoporttagok igényeinek való megfelelés).

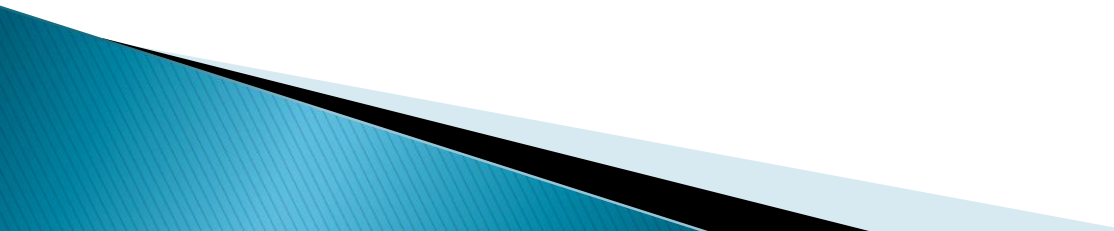
III. Politikai szocializáció színterei: munkahely

- ▶ Munkavégzés és munkavégzésre épülő hivatalos és nem hivatalos szervezetek (szakszervezetek és szakmai szervezetek): csatornái az információ és a különböző meggyőződés áramának.
- ▶ Egyén azonosulása a csoporttal (közös alkufolyamat vagy sztrájk tapasztalata: szocializáló erő szerepe).
- ▶ **Foglalkozási és szakmai szövetségek:** modern társadalmakban befolyásolják a politikai magatartásformákat.

III. Politikai szocializáció színterei: a tömegkommunikáció

- ▶ Modern társadalmak működésének előfeltétele: gyors kommunikáció.
- ▶ **Tömegkommunikáció** szerepe a modern magatartásformáknak és értékeknek nemzetek felé való közvetítésében.
- ▶ Tömegkommunikáció: főbb értékek hordozása, amelyekről a társadalomban egyetértés uralkodik.
- ▶ **Politikai meggyőződések formálása.**

III. Politikai szocializáció színterei: a politikai pártok I.

- ▶ **Pártok és érdekcsoportok szerepe a politikai szocializációban** (különböző álláspontok összegyűrése, új problémák feltárása, támogatás szerzése a jelöltek számára).
 - ▶ Nemzet vagy egy osztály hagyományos szimbólumaira való támaszkodás (lásd USA: demokraták és republikánusok).
 - ▶ Pártok közvetítése az állampolgárok és a politikai struktúrák között.
-

III. Politikai szocializáció színterei: a politikai pártok II.

- ▶ **Versengő pártrendszerek:** pártok szocializációs tevékenysége megosztó is lehet (lásd: Belgiumban működő flamand és szeparatista pártok által hangoztatott nyelvi különbségek).
- ▶ **Kommunista államok és preindusztriális országok:** kormányok egyetlen pártra támaszkodtak.
- ▶ **Cél:** nemzeti egységhez tartozó magatartási normák, kormány támogatásának és kizárólagos ideológiai doktrínájának társadalomba való átültetése.

IV. Közvetlen kapcsolat a kormányzati struktúrákkal

- ▶ **Kormányzati tevékenység miatt az állampolgárok kapcsolata a különböző hivatali szervezetekkel.**
- ▶ **Kormányzatszervekkel való érintkezés Nyugat-Európában kiterjedtebb, mint az USA-ban.**
- ▶ **Tapasztalatok szocializáló ereje.**
- ▶ **Állampolgári magatartás vizsgálata: markáns különbségek a polgárok rendőrséggel és hivatalnokokkal kapcsolatos vonatkozásaikban.**

V. Társadalmi és kulturális környezet

- ▶ **Alapvető kulturális hagyomány:** sok szocializációs közegen keresztül, egybehangzóan nyilvánul meg.
- ▶ **Modern technológia és a tudományos kultúra implicit üzenete** (Alex Inkeles és David Smith hat országot érintő tanulmánya).
- ▶ Gyári munka, tanulás és tömegkommunikáció hatásai az emberekre: több tapasztalat megszerzése, technikai eszközök értékelése, társadalmi változások elfogadása + nagyobb önbizalom politikai és magánéletben.

VI. Politikai kultúra

- ▶ **Politikai kultúra:** politikai magatartásformák, benyomások, értékek, releváns információk és politikai készségek meghatározott elosztásából jön létre.
- ▶ Nemzetek politikai kultúrájának hatása polgáraik és vezetőik viselkedésére.
- ▶ Különböző nemzetek politikai kultúrájának összehasonlítása (következtetés jelenlegi és jövőbeli viselkedésükre).

VII. A rendszerrel kapcsolatos magatartás I.

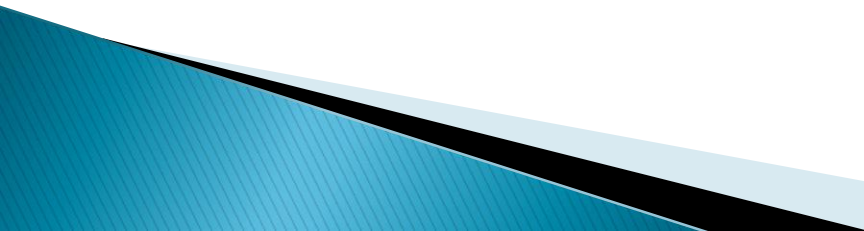
- ▶ Nemzet politikai kultúrája: állampolgárok politikai rendszer 3 szintjéhez (rendszerhez, folyamathoz, végrehajtáshoz) való hozzáállásának vizsgálata.
- ▶ Rendszerrel kapcsolatos állampolgári magatartás legfontosabb mutatója: **kormány legitimitásának szintje és alapja** (alacsony és magas szintű legitimitás).
- ▶ Számos ok a kormány legitimitásának elismerésére (modern demokráciák: többpárti választás szerepe, alkotmányos előírások betartása).

VII. A rendszerrel kapcsolatos magatartás II.

- ▶ Legitimitás alapulhat: tradíción, ideológián, az állampolgárok részvételén+specifikus döntéseken.
- ▶ Legitimitás alapjai szabályokat teremtenek a hatóságok és az állampolgárok együttműködésével kapcsolatban.
- ▶ **Állampolgárok:** törvények tiszteletben tartása, cserébe a kormány megfelel azoknak a kötelezettségeknek, amelyeket a legitimitásának alapja támaszt.

VII. A rendszerrel kapcsolatos magatartás III.

- ▶ Legitimáció alapjait elutasító rendszerek: erőszakhoz való folyamodás az állampolgárok részéről.

 - ▶ Legitimitás három lehetséges nehézsége:
 1. az állampolgárok nem fogadják el a nemzet politikai közösségét;
 2. nem veszik tudomásul a vezetők kiválasztásának és politika alakításának adott gyakorlatát;
 3. bizalomvesztés, hogy vezetőik helyes törvényeket fogadjanak el és eljárásokat kövessenek.
-

VIII. A folyamattal kapcsolatos állampolgári magatartás I.

- ▶ **Modern ipari demokrácia:** felnőttek többségének (60%-ának) részvétele a politikai folyamatokban (résztevők: ismeretekkel rendelkeznek a politikáról, politikai követeléseik vannak).
- ▶ Lakosság 30%-a alattvaló: passzív engedelmeskedés a tisztviselőknek + törvényeknek, de nem szavaz és avatkozik bele a politikába.
- ▶ Fennmaradó 10% alig vesz tudomást a politikáról (parokiálisok).

VIII. A folyamattal kapcsolatos állampolgári magatartás II.

- ▶ **Ipari és autoritárius társadalom:** állampolgárok töredékének van köze a politikai döntéshozatalhoz.
- ▶ A társadalom túlnyomó része alattvaló.
- ▶ **Autoritárius rendszer:** (Tajvan, Szingapúr)
- ▶ **Résztevők:** ellenállnak a rendszernek (tiltakozás vagy meggyőzés szerepe), de alattvalók.
- ▶ **Parokiálisok:** nincs érintkezés a politikai rendszerrel.

VIII. A folyamattal kapcsolatos állampolgári magatartás III.

- ▶ **Demokratikus preindusztriális rendszerek (India):** résztvevők kisebb aránya (képzett szakemberek, üzletemberek és földbirtokosok).
- ▶ Alkalmazottak, magas aránya.
- ▶ De az állampolgárok legnagyobb csoportja (írástudatlan parasztok) minimális mértékben vállalnak szerepet a közügyekben.
- ▶ Embereknek magukról és más csoportokról alkotott meggyőződései.

IX. A döntéssel kapcsolatos állampolgári magatartás

- ▶ Nemzet polgárai által fontosnak tartott kérdések megértése (uralkodó vélemények alapjainak feltárása).
- ▶ Különböző nemzetek polgárai különböző jelentőséget tulajdonítanak a politikai folyamat különböző eredményeinek.
- ▶ Más és más értékeken való hangsúly társadalmakon belül (egyenlőség és gazdasági felemelkedés lehetősége, jólét és biztonság vagy szabadság és procedurális igazságosság).

X. Konszenzususos és konfliktusos politikai kultúrák I.

- ▶ **Konszenzususos politikai kultúra:** politikai döntéshozatal módjában és a társadalmi problémák megoldásában való egyetértés az állampolgárok részéről.
 - ▶ **Konfliktusos politikai kultúra:** állampolgárok éles megoszlása rendszer legitimitásának kérdésében és a problémák megoldásainak módjaiban.
 - ▶ **Politikai szubkultúra:** mély törésvonalak a különböző politikai magatartásformák és értékek között.
-

X. Konszenzususos és konfliktusos politikai kultúrák II.

- ▶ **Állampolgárok** élesen elváló felfogásokat képviselnek néhány kritikus politikai kérdésben.
- ▶ Különböző politikai pártokkal és érdekcsoportokkal való közösségvállalás a különböző szubkultúrákba tartozó csoportok részéről.
- ▶ Észak-Írország és Libanon: szubkultúrák etnikai, vallási és nemzeti feszültségekkel való találkozása (tartós megosztottság).

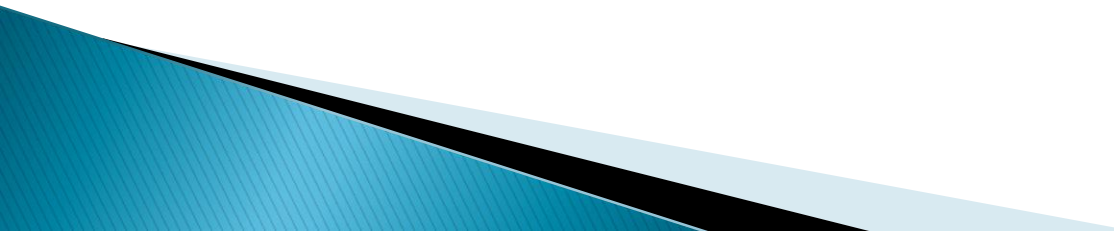
XI. A politikai kultúra típusai I.

- ▶ **Politikai tagoltság:** csoportkonfliktusok eredménye.
- ▶ Politikailag releváns csoportkonfliktusok: egész politikai közösség megosztása (vallási, területi, nyelvi-etnikai, kulturális, gazdasági osztálykonfliktusok).
- ▶ Politikai kultúrában lévő különbség (angolszász kétpártrendszer: homogén politikai kultúra, kontinentális sokpártrendszer: fragmentált politikai kultúra).

XI. A politikai kultúra típusai II.

- ▶ **Homogén politikai kultúra:** különböző értékek egymásmellettsége, racionális kiszámíthatóság, pragmatizmus és alkuképesség.
- ▶ **Fragmentált politikai kultúra:** politikai szubkultúrák egymásmellettsége.
- ▶ **Három fő kontinentális politikai szubkultúra:** 1. preindusztriális katolikus, 2. a szekularizáció körül szerveződő régi középosztályi és 3. az iparosodás nyomán kialakult szubkultúra.

XI. A politikai kultúra típusai III.

- ▶ További tagolódás szervezeti és ideológiai szinten.
 - ▶ **Homogén politikai kultúra:** pragmatikus politikai alku a politika szereplői között.
 - ▶ **Fragmentált politikai kultúra:** konfliktusos és egymást kölcsönösen kizáró célok és ideológiák.
 - ▶ Szubkultúrák politikai–szervezeti kifejeződéseinek mozgalom– vagy szektajellege.
-

XII. A homogén és a megosztott társadalom I.

- ▶ **Homogén társadalmak jellemzői:** osztály szerepe a politikai tagoltság formálásában, nyelvileg–etnikailag való egységesség, állam és egyház szétválasztása + vallás, nyelv és lakóhely osztályhelyzettől függetlenül való megoszlása a társadalomban.
- ▶ **Egyén** sokféle szervezetnek lehet a tagja (sokféle kulturális–politikai hatás), többirányú csoport-hovatartozás, identitás kialakulása és egy-egy csoportnak, szervezetnek heterogén tagsága lehet.

XII. A homogén és a megosztott társadalom II.

- ▶ **Fragmentált politikai kultúra:** megosztott társadalom (politikai táborok zárt társadalmi csoportok).
- ▶ Két mintázat: társadalmi választóvonalak keresztbe metszik egymást vagy összesimulnak.
- ▶ **Homogén társadalmak:** egyének többszörös csoport–hovatartozása és identitása, többirányú lojalitás, csoportok és szervezetek heterogén és egymást átfedő tagsága, identitások relatív gyengesége.

XII. A homogén és a megosztott társadalom III.

- ▶ **Megosztott társadalmak és fragmentált politikai kultúra:** egyén egyetlen csoport, ill. egyetlen szubkultúrához tartozó szervezetek tagja.
- ▶ **Egyén:** azonos irányból érő hatások, melyek erősítik egymást.
- ▶ **Egyének csoport–hovatartozásának és identitásának meghatározott szubkultúrákhoz való kötődése.**
- ▶ **Nincs átfedés a különböző szubkultúrák között.**

XIII. Ideológia és pragmatizmus: a politikai konfliktusok természete I.

- ▶ Különböző politikai kultúrák meghatározott cselekvési stílusokkal, konfliktuskezelési módokkal való társulása.
- ▶ Politikai konfliktusok természete: **pragmatikus és ideologikus típusok.**
- ▶ **Homogén társadalmak:** funkcionális/pragmatikus konfliktusok.
- ▶ **Fragmentált/heterogén társadalmak:** ideologikus konfliktusok.

XIII. Ideológia és pragmatizmus: a politikai konfliktusok természete II.

- ▶ **Pragmatikus konfliktusok:** különböző gazdasági-társadalmi funkciót ellátó csoportok közötti konfliktus javak és erőforrások elosztásáért. (kompromisszum és kölcsönös engedmények).
- ▶ **Ideologikus konfliktusok:** értékek és világnézeti kérdések különbözősége társadalom és állam „helyes” berendezkedését illetően.
- ▶ **Gazdasági-funkcionális és ideológiai-világnézeti konfliktusok eltérő jellege** (munkás-munkaadó konfliktus).

XIV. Politikai kultúra és pártrendszer I.

- ▶ **Angolszász demokráciák:** homogén politikai kultúra mellett alrendszerek magas fokú differenciáltsága és funkcionális elkülönültsége.
- ▶ Sajtó, érdekszervezetek és politikai pártok funkcióinak világos elválása.
- ▶ Sajtó: információáramoltatás és kommunikáció.
- ▶ Érdekszervezetek: érdekartikuláció, érdekképviselés.
- ▶ Pártok: érdekek aggregálása és integrálása.

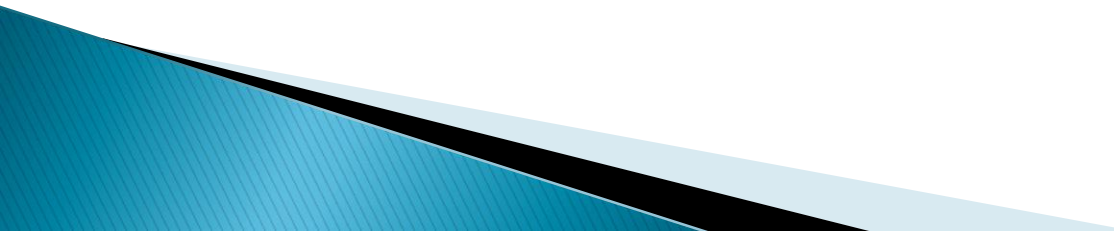
XIV. Politikai kultúra és pártrendszer II.

- ▶ **Kontinentális típus:** politikai szerepek és funkciók nem válnak el egymástól (szubkultúrákba való beágyazódás és összefonódás).
- ▶ Politikai szerepek különálló alrendszereket alkotnak (szubkultúrákba való beágyazódás).
- ▶ **Politikai alrendszerek jellemzői:** összefonódás mellett **multifunkcionalitás** (politikai pártok: akarat- és érdekaggregálás mellett akarat- és érdekartikuláció funkciójának ellátása).

XV. Oszloposodott társadalmak I.

- ▶ Egyes szubkultúrákhoz tartozó intézményrendszerek átfogják a társadalom egészét, miközben élesen elkülönülnek egymástól.
- ▶ Oszloposodott társadalmak létrejöttének előfeltétele: szubkulturális politizálás érvényesülése.
- ▶ Oszlopok: szervezett politikai szubkultúrák, amelyek nagy anyagi erővel, teljesen kiépült koordinált szervezeti struktúrával rendelkeznek.

XV. Oszloposodott társadalmak II.

- ▶ Oszloposodás: társadalmi terek szubkulturális alapú szegmentálódásának folyamata.
 - ▶ Politikai cselekvést a csoport–hovatartozás határozza meg (szubkulturálisan zárt, szegmentált politikai szervezetek léteznek).
 - ▶ A társadalmi mozgalmak, az iskola és kommunikációs rendszerek, az egyesületek és politikai pártok szerveződése vallási és ideológiai törésvonalak mentén történik.
-

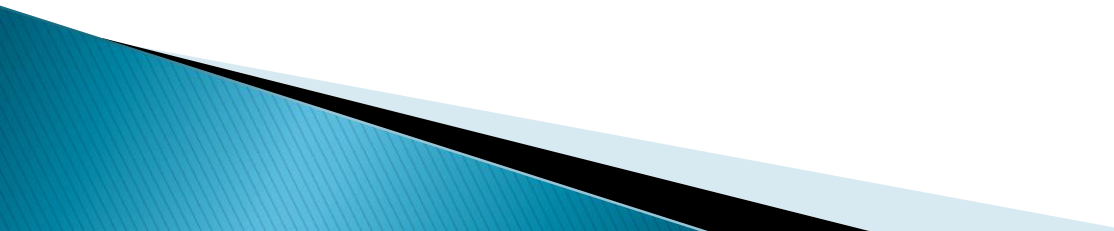
XV. Oszloposodott társadalmak III.

- ▶ Társadalmi vagy kulturális szervezet szegmentáltsága: összetétel és vezetés az egyházak és világnézeti irányzatok valamelyikéből származik.
- ▶ Szegmentált szervezetek jellege élesen eltér a funkcionális szervezetekétől.
- ▶ Szubkulturális párt: ideológiailag–kulturálisan definiált intézményi háló része, bázis és vezetőség kulturálisan és világnézetiileg zárt, nem vesz részt a politikai tevékenységekben.

XVI. Változás a politikai kultúrában I.

- ▶ Nemzetek politikai kultúrája befolyásolja az állampolgárokat és a politikusokat politikai tevékenységükben.
- ▶ Magatartásformák egyéni tapasztalatok révén való alakítása.
- ▶ Politikai kultúrák fokozatos és folyamatos átalakulása (állampolgárok újabb és újabb tapasztalatai + egymást követő generációk eltérő gondolkodásmódja).

XVI. Változás a politikai kultúrában II.

- ▶ USA és Nyugat–Európa politikai kultúrájáról folytatott vizsgálatok.
 - ▶ Politikával kapcsolatos állampolgári állásfoglalások lényeges változásai (környezet és egyenlő önkifejezési szabadság kérdéseinek előtérbe kerülése).
 - ▶ Politikai kultúra: nem statikus jelenség, mivel minden körülmények között változik.
-

XVII. Összefoglalás

- ▶ A politikai kultúra típusai alapján az európai demokráciák három csoportba sorolhatóak.
 1. Oszloposodott országok: Belgium, Hollandia, Ausztria és Svájc.
 2. Fragmentált politikai kultúrájú, szegmentáltság nélküli országok (Franciaország, Olaszország és Németország: szubkultúrák intézményi hálózatai nem meghatározóak a politikai rendszerben).
 3. Vallási–ideológiai szegmentáltság teljes hiányával bíró országok (Anglia és USA).

XVIII. Felhasznált irodalom

- ▶ Gabriel A. Almond – G. Bingham Powell: Összehasonlító Politológia, Osiris Kiadó, Budapest, 1999, pp. 53–69.
- ▶ Enyedi Zsolt – Körösényi András: Pártok és pártrendszer, Osiris Kiadó, Budapest, 2001. pp. 31–39.